

*Qo'ziyeva Shirinjon Nuraddin qizi**Termiz davlat universiteti xorijiy filologiya fakulteti**Fransuz tili yo'nalishi 2-bosqich talabalasi.***FRANSUZ TILINING TARIXIY RIVOJLANISHI**

**Anastasiya:** Fransuz tilining bugungi kunda dunyo bo'ylab tarqalishi, yangi so'zlar yaratish va innovatsiyalarni qabul qilishdagi o'zgarishlari keltirilgan.

**Tayanch so'zlar:** tarqalgan, zamonaviy, rivojlanish, kashfiyotlar, lahja, xususiyatlar, shakllar.

Fransuz tili — dunyodagi eng keng tarqalgan roman tillaridan biri bo'lib, uning tarixi va rivojlanishi uzun va murakkab jarayonlarni o'z ichiga oladi. Fransuz tilining tarixiy taraqqiyoti — bu uning o'ziga xos xususiyatlarini, grammatik, leksik va fonetik tizimlarini qanday shakllanganligini tushunishga yordam beradi. Ushbu maqolada biz Fransuz tilining rivojlanish bosqichlarini, uning lahjalari va tarixi haqida o'rganib chiqamiz.

**Antik davr va lotin tili**

Fransuz tilining tarixi Rim imperiyasining qadimgi Lotin tiliga borib taqaladi. Rim imperiyasining G'arbiy Yevropada kengayishi natijasida Lotin tili Fransiya hududida keng tarqaldi. Lotin tili, o'z navbatida, xalq oralig'ida turli xil lahjalarga, shu jumladan, G'arbiy lotin lahjalariga (Gallo-Romance) ajraldi. Bu lahjalar keyinchalik zamonaviy Fransuz tilining asosini tashkil etdi.

O'rta asrlar: Gallo-Romansh tillarining rivojlanishi.

O'rta asrlarda, xususan, 5-9-asrlarda, Gallo-Romansh tillari Fransiya hududida yanada rivojlandi. Shu davrda Gallo-Romansh tillari, ya'ni G'arbiy Lotin lahjalari, o'zining fonetik, grammatik va leksik xususiyatlari bilan ajralib turdi. Xalq tili va rasmiy Lotin tili o'rtasida farqlar kuchayib bordi. 9-10-asrlarda Fransuz tilining ajralib chiqishi boshlandi.

Fransuz tilining o'ziga xos xususiyatlari: 10-12 asrlarda Fransuz tili shakllanib, o'zining alohida tili sifatida ajralib chiqdi. Bu davrda fransuz tili hali ham ko'plab lotin so'zlarini o'z ichiga olgan bo'lsa-da, u o'zining fonetik va grammatik tizimini yaratishda davom etdi. Fransuz tili yozuvda dastlab "O'rta fransuz tili" sifatida uchrashi mumkin.

**Renessans davri va tilning standartlashuvi**

Renessans davri (15-16-asrlar) Fransuz tilining taraqqiyotida muhim bosqich bo'ldi. Bu davrda Fransiya davlatining markazlashishi va ilmiy, adabiy faollikning kuchayishi fransuz tilining ravnaq topishiga sabab bo'ldi. Fransuz adabiy tilini normallashtirishga qaratilgan bir qator harakatlar boshlandi. Fransuz tilining eng yirik adabiy namoyandalardan biri, Fransua Rable (François Rabelais), o'z asarlarida fransuz tilining boyligini va o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatgan.

16-asrda, Fransuz tilining standard shaklini belgilovchi birinchi so'zliklar va grammatik kitoblar nashr etildi. Bu davrda, Fransuz akademiyasi (Académie française) tashkil topdi, va uning asosiy maqsadi fransuz tilining yozma va og'zaki shakllarini normallashtirish bo'ldi.

17-18-asrlar: Fransuz tilining gullab-yashnashi

17-18-asrlarda, Fransuz tili butun Yevropada ilm-fan, adabiyot va diplomatiyaning asosiy tili sifatida faoliyat yuritdi. Ayniqsa, Frantsiya hukmronligi ostidagi davrda, fransuz tili xalqaro diplomatiya tili bo'lib, Yevropa davlatlari orasida asosiy aloqa vositasi sifatida ishlatildi.

17-asrda, fransuz tili o'zining adabiy va madaniy ahamiyatini yanada mustahkamladi. "Klassitsizm" davri (17-asr) va uning eng mashhur adabiy vakillaridan biri, Molière, o'z asarlarida fransuz tilining imkoniyatlarini yanada kengaytirdi.

Industrializatsiya va fransuz tilining globallashuvi.

19-asrda, sanoat inqilobi va fransuz madaniyatining rivojlanishi fransuz tilining dunyo bo'ylab keng tarqalishiga olib keldi. Frantsiya imperiyasining mustamlakachilik siyosati natijasida, fransuz tili Afrika, Osiyo va Karib havzasi kabi hududlarda keng yoyildi.

Fransuz tili, ilmiy va texnologik sohalarda ham o'zining ahamiyatini oshirdi. Frantsiya ilm-fanidagi yirik kashfiyotlar va ixtirolar, masalan, René Descartes va Marie Curie kabi buyuk olimlar, fransuz tilining ilmiy hamjamiyatdagi o'rnini yanada mustahkamladi.

20-asr va 21-asr: Fransuz tili va zamonaviy dunyo

Bugungi kunda Fransuz tili o'zining tarixiy taraqqiyotini davom ettirib, global kommunikatsiyaning muhim qismlaridan biriga aylangan. Fransuz tili nafaqat Yevropada, balki dunyoning turli burchaklarida, masalan, Kanada, Afrika, Okeaniya va Karib dengizi mintaqalarida keng tarqalgan.

Fransuz tilining zamonaviy rivojlanishi tilning global ahamiyatini oshirgan bo'lsa-da, uning hududiy lahjalari va so'z boyligi, masalan, Kanada fransuzi, Afrika fransuzi kabi shakllari bilan farq qiladi. Shu bilan birga, fransuz tilida yangi so'zlar va iboralar yaratish, tilning tez o'zgarishi va innovatsiyalarni qabul qilish davom etmoqda.

Xulosa: Fransuz tili tarixiy ravishda rivojlanib, o'zining boy tarixiy va madaniy merosini saqlab kelmoqda. Lotin tilidan rivojlangan, o'rta asrlarda mustahkamlangan va zamonaviy davrda global miqyosda ta'sirga ega bo'lgan bu tilning tarixi, uning adabiy, ilmiy va madaniy ahamiyatini ko'rsatadi. Fransuz tilining rivojlanishi butun dunyo bo'ylab madaniyatlararo aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda va bu jarayonning davom etishi tabiiydir.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cavallini, M. (2012). Les variétés du français contemporain. Presses Universitaires de France.
2. Gougenheim, G. (1965). Histoire de la langue française. Editions Albin Michel
3. Haugen, E. (1966). The Ecology of Language. Stanford University Press.
4. Poirier, M. (1990). Histoire de la langue française. PUF (Presses Universitaires de France).